

ОРЕСТ Михайло (справж. — Зеров Михайло Костянтинович; 14(27). 11. 1901, м. Зіньків, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. — 12. 03. 1963, м. Авґсбург, Німеччина, 29. 06. 1994 перепохов. у Києві) — поет, перекладач. Брат Дмитра, Костянтина і Миколи Зерових. Початк. освіту здобув у Кролевець. (нині Сум. обл.) та Зіньків. г-зіях. Від кін. 1922 мобілізований (до весни 1924). Навч. у Київ. ІНО (1924–28). Двічі заарешт. рад. спецорганами. Під час першого арешту влітку 1929 провів 9 місяців у Лук'янів. в'язниці в Києві; після допиту вчинив спробу самогубства; 14 березня 1930 був звільнений через недоведеність звинувачень. Перебував під наглядом ГПУ; 1930 задіяний як свідок у справі СВУ. Позбавлений роботи, перебивався випадк. підробітками: перекладами з нім. мови, лекціями на курсах провізорів Київ. аптекоуправління та ін. Вдруге заарешт. у ніч із 9 на 10 червня 1938, а 19 червня цього ж року оперуповноважені Упр. держ. безпеки Києва провели обшук у квартирі, де мешкав поет; у судово-слідчій справі зазначається, що після допиту звинувачений зізнався в антирад. пропаганді, а також у тому, що «зادумав вчинення терористичних актів проти керівників партії та уряду». Розгляд справи відбувся 29 січня 1939 на закритому засіданні військ. трибуналу Київ. особливого військ. округу. Документи засвідчують, що під час засідання звинувачений відмовився від зізнань, даних на поперед. слідстві, заявивши, що «дав їх хибно під фізичним впливом слідства». Після того, як справу було подано на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР, у зверненні до ген. прокурора СРСР від 27 квітня 1939 О. писав: «Покази мої, дані в середині червня минулого року, є суцільною вигадкою. А примушений я був до наклепу на себе жорстокими побоями, що тривали всю ніч з 11 на 12 червня». У

визнанні з вироку від 17 січня 1940 зазначається: «Зерова Михайла Костьовича за антирадянську агітацію помістити у виправно-трудові табори на три роки, рахуючи термін з 9 червня 1938 р.». Заслання відбував у Сорокському таборі Архангел. обл. (РФ). Звільнений 10 червня 1941. Напередодні нім.-рад. війни мобілізований до штраф. батальйону, потрапив у нім. полон, перебував у таборі для військовополонених під Вінницею (звільнений наприкінці 1941). У роки війни (від кін. 1941 до 2 січня 1944) працював у редакції г. «Вінницькі вісті» (від 18 червня 1942 — її ред., а від 21 лютого 1943 — також і видавець), вів «Сторінку красеного письменства» (1942); у цій редакції працював також Ігор Костецький. Про «вінницький епізод» із життя О. згадують у своїх спогадах М. Селешко, який був перекладачем Комісії дослідів злочинів НКВС 1937–38 у Вінниці, етнограф О. Воропай, письменник Л. Лиман. Останній, зокрема, писав: «Цей вінницький епізод запам'ятався мені тим, що М. Зеров без обмежень і охоче видавав довідки людям, якоюсь мірою причетним до газети і літературної справи. Це дивувало і вражало, бо інші неохоче видавали такі довідки, які дещо уможливлювали рятунок від німецького терору». Від січня до серпня 1944 О. перебував у Львові, працював в «Укр. видавництві», жив на квартирі в письменниці і співред. ж. «Наші дні» М. Струтинської. Цей період із життя О. описаний у її спогаді «Людина з доброю усмішкою» (1963); у ньому є згадка про «знайому» О. (у поет. присвятах її ім'я заховане під ініціалами Н. Г. — їй присвячено 9 поезій; найімовірніше, йдеться про О. Галабудську — перекладачку, зав. літ. частини Київ. опер. театру: його листи до неї, написані в 1930-і рр., зберігаються в Нац. музеї літ-ри України). 1944 разом із М. Струтинською та В. Державиним виїхав до Словаччини. Тут кілька разів уникнув смерті: під час одного з партизан. рейдів «куля поцілила його в чоло, але сковзнула поверх голови і тільки здерла з неї пасмо волосся, разом зі шкірою»; тоді ж було втрачено вивезений О. переклад «Енеїди» Вергілія, зроблений М. Зеровим (за однією з версій, партизани порізали рукопис на цигарки). Деякий час О. перебував у нім. таборі праці під Віднем, від 1946 — у таборі для переміщ. осіб в Авґсбурзі. За спогадами І. Качуровського, О. невдовзі втратив права переміщ. особи, матеріально його підтримували поет і перекладач Яр Славутич, нім. мовознавець Г. Фіндайзен. У повоєнні роки долучився до об'єдн. укр. еміграц. письменників МУР, згодом відійшов до опозиційного йому угруповання «Світання» (зокрема був ред. однойм. альманаху, що видавали 1945–47 в Авґсбурзі, а також двох номерів «Науково-літературознавчих збірників»). У маніфесті «Світання» серед

причин відходу його членів від МУРу, насамперед В. Державина і О., зазначалося: «Ми вважаємо за коріння зла в українській літературній критиці... часом укриту, часом явну антипатію до артистичної форми... сектантське упередження проти поетичного стилю, проти мистецтва слова, проти ідеї і факту віртуозності, нарешті — проти краси твору». Разом із Ігорем Костецьким і Василем Баркою здійснив літ. редакцію нового перекладу Біблії (Старого та Нового Заповітів) за оригін. євр., арамей. та грец. текстами (Рим, 1963). Працював у редакціях еміграц. часописів та видавництв, зокрема 1953–62 — літ. ред. ж. «Сучасна Україна» (згодом «Сучасність»). Разом із В. Державиним 1957 заснував Інститут літературознавства (згодом літ-ри), що діяв при УВУ (Мюнхен), осн. завданнями якого були переклади й видання українською мовою світ., передусім європ., літ-ри, теор. праць та книг поезії (згодом, після смерті О., Інститут носив його ім'я). Помер від серц. нападу, похов. на цвинтарі «Вальдфрідгоф» у Мюнхені (на могилі стояв пам'ятник роботи Г. Крука); перепохов. на Байковому кладовищі в Києві заходами родини Зерових (урну вмуровано в постамент пам'ятника його брата Д. Зерова). Після смерті О. частина його архіву (листування та колекція марок) зникла. Архів поета довгий час зберігався у розпорядника його спадщиною М. Бориса, пізніше переданий до Інституту літ-ри НАНУ (Київ). Автобіографія, датована 1944 (рукопис), і дві архівно-слідчі справи, розпочаті 1929 і 1938, зберігаються у фондах Центр. держ. архіву громад. об'єднань України (Київ). Перші літ. спроби — переклади Р.-М. Рільке (опублікував три переклади, що, втім, zostалися непоміченими: його ім'я — М. Зеров — сплутали зі старшим братом). Поет. дебют відбувся 1942 на сторінках львів. часопису «Наші дні»; більшість віршів, написаних у рад. період, у 1940-х рр. відтворив із пам'яті. Автор 5-ти поет. кн.: «Луни літ» (Л.; Краків, 1944), «Душа і доля» (Авгсбург, 1946), «Держава слова», «Гість і господа» (обидві — Філадельфія, 1952), «Пізнi вруна» (Мюнхен, 1965; упорядкував і підготував до друку І. Качуровський). Окремими вид. вийшли кн. перекладів «Вибрані поезії С. Ґеорге» (1952), «Р.-М. Рільке, Г. фон Гофмансталь, М. Давтендай. Вибір поезій» (1953), «Антологія німецької поезії» (1954; усі — Авгсбург), «Антологія французької поезії» (1954), «Ш. Леконт де Ліль. Поезії» (1956), «Море і мушля. Антологія європейської поезії» (1959), «Сім німецьких новель» (1962; усі — Мюнхен). Зберіг, упорядкував і видав на еміграції поезії та переклади брата М. Зерова, зокрема кн. «Sonnetarium» (Берхтесгаден, 1948), «Catalepton» (Філадельфія, 1952), «Corollarium» (Мюнхен, 1958), літературозн. дослідж. (уперше видане 1924 в Києві) «Нове українське письменство» (Мюнхен, 1960). Упорядкував «Поезії» П. Филиповича (1957), зб. спогадів про «неокласиків» «Безсмертні» (1963; обидва — Мюнхен). Серед літ.-крит. і літературозн. розвідок О. — ст. «Заповіти Юрія Клена» («Орлик», 1948, ч. 2), перед-

післямови до книг «Нове українське письменство» (1960) та «Catalepton» (1952) М. Зерова. Творчості О. канд. дис. присвятили О. Бросаліна («Художньо-естетичні засади неокласицизму і творчість Михайла Ореста та Ігоря Качуровського», 2003), Н. Кирієнко («Естетична система Михайла Ореста: ґене́за, творча реалізація», 2006), І. Пасько («Поетична творчість Михайла Ореста в контексті модернізму», 2014).

Рекомендована література

1. Державин В. Поезія Михайла Ореста і неокласицизм // Світання: Наук.-літературозн. зб. Авгсбург, 1946. Ч. 2;
2. Костецький І. Гостина в печерників // Укр. вісті [Новий Ульм]. 1950. Ч. 6;
3. Глобенко М. Під знаком невмирущого буття (Про збірку М. Ореста «Душа і доля») // Київ [Філадельфія]. 1951. Ч. 1;
4. Державин В. Чільний поет сучасної української духовості // Державниц. думка. 1951. № 4;
5. Його ж. Книга поета-мислителя // Там само. 1952. № 7, 8;
6. Його ж. Співець земної правди й надземної краси // Укр. думка. 1952, 3 січ.;
7. Його ж. Книга артистичного збагачення // Сучасна Україна. 1952. № 19(44); Григоріїв Ю. Великий мистецький осяг ідеалістичної поезії // Укр. самостійник [Мюнхен]. 1952. Ч. 4;
8. Оксаненко П. Михайло Орест: До 35-ліття поет. творчості // Пороги. 1953. Ч. 40–41;
9. Костецький І. До нових публікацій Михайла Ореста // Україна і світ. 1954. Зошит 12, 13;
10. Його ж. Анатомія піднебесного // Сучасність. 1961. № 12;
11. Кошелівець І. Про Михайла Ореста // Там само. 1963. № 10;
12. Ізарський О. Михайло Орест у листах // Там само. 1964. № 3, 4;
13. Гординський С. До історії видання першої збірки Михайла Ореста «Луни літ» // Слово. Зб. 2. Нью-Йорк, 1964;
14. Качуровський І. Творчість Михайла Ореста // Наук. зб. УВУ. Мюнхен, 1992;
15. Славутич Я. Мислитель у поезії: Михайло Орест // Славутич Я. Меч і перо. К., 1992;
16. Кошелівець І. Подвійний портрет із постскриптомом (Михайло Орест і Володимир Державин) // Березіль. 1993. Ч. 3–4;
17. Павличко С. Михайло Орест, поет лісу // Орест М. Держава слова: Вірші та переклади. К., 1995;
18. Славутич Я. Людина з держави слова // Славутич Я. Дослідж. та статті. Едмонтон, 2006.

В. С. Василенко

Бібліографічний опис:

Орест Михайло / В. С. Василенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-75699>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).